

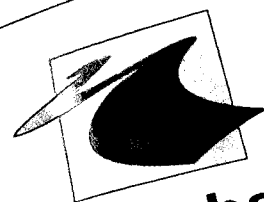

Hogeschool *bericht*

Inhoud:

Interview Johan van der Horst	2
Verkenning HOOP 2004	4
Plan van Aanpak Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid lerarenopleidingen.	6
GATS	10
Instellingscapaciteit	13
Instellingsbesluit visitatiecommissie	14
lichamelijke opvoeding, sport, beweging en management	14
Digitale tips	15

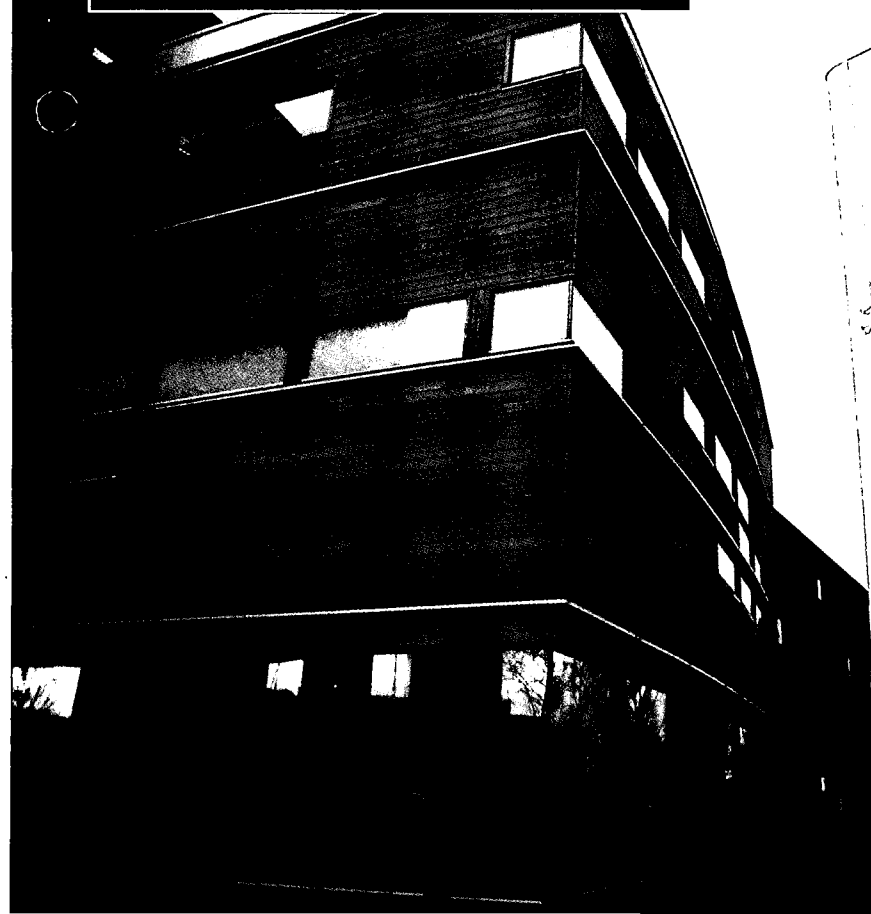
260

hogeschool
Leiden

Hoofdingang

Transferpunt Beroepsonderwijs: onderwijs- deelnemer centraal

Het beroepsonderwijs verdient een fundamentele herwaardering en een verbeterd imago. Daartoe hebben de organisaties van het beroepsonderwijs, VVO, VSWO, Bve Raad, Colo en HBO-raad in 2002 besloten samen te werken in het kader van de beroepskolom. Voor deze beroepskolom is een structuur ingericht, bestaande uit een Platform, Taskforce en Transferpunt. Beknopt gesteld geeft het Platform de strategische kaders aan en behartigt onder meer de belangen van de samenwerkende organisaties richting politiek, ministeries en sociale partners. De Taskforce is het gespreksforum voor inhoudelijke onderwerpen en coördineert activiteiten vanuit de beroepskolom naar aanpalende trajecten. Het Transferpunt tenslotte ondersteunt vooral regionale samenwerking en geeft uitvoering aan het door het Platform vastgestelde beleid. Johan van der Horst geeft leiding aan Het Transferpunt.

Het transferpunt is per september operationeel, wat willen jullie bereiken?

Van der Horst: 'We willen de krachten bundelen om het imago van het beroepsonderwijs aan te pakken. De vernieuwing van het beroepsonderwijs moet op een samenhangende manier vorm krijgen. Ons uitgangspunt is dat de deelnemers (studenten, leerlingen) straks geen barrières meer tegenkomen als ze van het ene naar het andere onderwijsniveau willen doorstromen.

Wat is er eigenlijk mis met het imago van het beroepsonderwijs?

Van der Horst: 'Het is nog maar vraag of er iets mis is. Het beroepsonderwijs is zo diffuus, je kunt niet spreken van hét beroepsonderwijs. Daarbij, over welk imago hebben we het eigenlijk, bij wie? Ouders en studenten hebben waarschijn-

lijk een heel ander beeld van het beroepsonderwijs dan het bedrijfsleven. Docenten van het mbo zullen weer een ander beeld hebben van het hbo dan docenten binnen het hbo zelf en omgekeerd. Tot nu toe is er alleen gefragmenteerd onderzoek naar het imago gedaan. Wij gaan het in zijn totaliteit aanpakken.

Wat kan het hbo van jullie verwachten?

Van der Horst: 'Nou eigenlijk wil ik het niet zozeer hebben over het hbo. Het gaat ons om de studenten binnen het hbo. Ons doel is om verbeteringen voor de deelnemers te creëren. Daartoe moet wel de leer- en werkomgeving veranderen en op die manier kom je natuurlijk weer bij de instellingen uit. Door de individualisering ontkom je er niet aan om bij vernieuwingen de indivi-

duële student centraal te stellen. De wet- en regelgeving moet daarop worden aangepast, kijk bijvoorbeeld naar de inschrijvingsdata. Waarom zou een student zich niet in maart of november kunnen inschrijven. Die hele bekostiging hoeft toch niet opgehangen te worden aan die ene peildatum!

Verder moet de vormgeving van het onderwijs binnen het vmbo, mbo en hbo meer samenhang gaan vertonen. Alles wat een deelnemer tijdens een van die niveaus heeft gedaan moet meetellen. Nu komt het nog veel te vaak voor dat een student die doorstroomt, bijvoorbeeld van mbo naar hbo, weer van alles opnieuw moet doen. Portfolio's en assessments kunnen helpen dit te voorkomen. Alleen moet je dan wel zorgen dat de ontwikkeling binnen de portfolio's ook samenhang vertoont

HBO

raad
vereniging van hogescholen

anders loop je het gevaar dat iedereen zijn eigen wiel gaat uitvinden. Wij gaan proberen om, met het vmbo, mbo en hbo, vanuit een zelfde basisconcept het portfolio te laten ontwikkelen.'

Wat is de rol van het bedrijfsleven?

Van der Horst: 'Binnen het onderwijs is er altijd een cultuur geweest om intern gericht te denken en handelen. De ontwikkelingen binnen het bedrijfsleven zijn nog veel te weinig uitgangspunt voor hetgeen er binnen het onderwijs gebeurt. Bij techniek vinden nu interessante ontwikkelingen plaats. Er zijn een paar Axis-projecten waarin heel duidelijk, vanuit die beroepspraktijk, concrete situaties als uitgangspunt voor het onderwijs zijn genomen. Dit concept is interessant voor de hele kolom. Onze core-business is het faciliteren van kennisdeling en kennisontwikkeling. De ervaringen die de instellingen en de beroepspraktijk in de regio's opdoen moet onderling worden uitgewisseld. Men weet vaak niet wat de ander doet en komt er niet toe ervaringen te delen. We zijn nu bezig in beeld te brengen wat er precies in Nederland gebeurt, wie werkt met wie samen, zowel binnen onderwijsinstellingen als binnen onderwijs en bedrijfsleven. In februari hebben we deze informatie beschikbaar. Als je achterhaalt wat de kritische succesfactoren zijn, waarom de ene samenwerking tot succes leidt en de ander niet, krijg je een handvat om een gezamenlijk kader te ontwikkelen voor de hele beroepskolom.

Wanneer is de Transferpunt een succes?

Wanneer de partijen (onderwijs én bedrijfsleven) elkaar blindelings kunnen vinden bij het oplossen van problemen. Verder moet, bij echte vernieuwing, de aansturing niet top down maar bottom up gebeuren. De overheid moet terughoudend zijn, wel faciliteren maar bij innovatieve projecten niet ieder jaar de instellingen op het matje roepen om naar concrete resultaten te vragen. Het lijkt mij een goed idee als de sector de motor wordt voor de vernieuwing. Innovatieve projecten worden per sector gefaciliteerd en via innovatiepunten

gekoppeld aan het platform. Vanuit het platform heb je vervolgens de diverse onderwijsinstellingen bij elkaar voor verdere doorvoering. De sectoren moeten de ruimte krijgen om zelf, vanuit de regio's, in samenspraak met het regionale bedrijfsleven, met initiatieven te komen. Dit is dus een hele andere wijze dan een innovatiestrategie waarin de minister of ambtenaren op centraal niveau bepalen welke projecten ze wel of niet toekennen.'

Van der Horst begon zijn carrière ooit als docent binnen het primair onderwijs. Via omzwervingen door het kort middelbaar beroepsonderwijs, een landelijke pedagogische centrum en Arthur Andersen business consulting belandde hij bij BMC (Bestuur- en Management-consultants). Vanuit BMC is hij bij het transferpunt gedetacheerd.

Verkenning HOOP 2004

Staatssecretaris Nijs is in december jongstleden gestart met de voorbereidingen voor het Hoger Onderwijs en Onderzoeksplan. Dit HOOP zal in 2004 verschijnen. Tijdens een startbijeenkomst hebben de verschillende partijen thema's aangedragen voor de HOOP-2004 agenda. De komende maanden zullen deze thema's verder verkend worden. De HBO-raad heeft de volgende thema's voor de HOOP-agenda aangedragen.

Den Haag, 15 november 2002

Geachte mevrouw Nijs,

In uw brief van 31 oktober jongstleden (uw kenmerk WO/B/2002/44958) verzoekt u ons een schriftelijke bijdrage te leveren ter voorbereiding van de HOOP 2004 agenda. Aan dit verzoek geven wij graag gehoor.

Als vertrekpunt voor de komende HOOP-agenda nemen wij de publieke taak van hogescholen anno 2003. Hogescholen hebben tot opdracht studenten toe te rusten met hoogwaardige kennis zodat zij als toekomstig hoger opgeleiden adequaat worden voorbereid op complexe functies in de diverse economische en maatschappelijke sectoren van onze kennissamenleving. Hogescholen bieden daartoe opleidingen aan van goede kwaliteit. Dit onderwijs levert, mede als gevolg van de nauwe banden tussen onderwijs en werkveld, bij uitstek een bijdrage aan het oplossen van diverse actuele maatschappelijke vraagstukken. Hogescholen vervullen verder een maatschappelijke functie in het ontwerp en de ontwikkeling van nieuwe kennis, in het bijzonder gericht op kennisvraagstukken van (regionale mkb) bedrijven en maatschappelijke instellingen.

Het hbo vervult zijn publieke opdracht door aan ruim 300.000 studenten hoger onderwijs aan te bieden. Met tweederde van het aantal hoger onderwijsstudenten levert het hbo in grote meerderheid hoog opgeleide kenniswerkers af voor onze economie. Voor veel van onze studenten vormt de hbo-opleiding bovendien een emancipatorische functie in hun persoonlijke ontwikkeling. In het hoger onderwijs zijn vooral

hbo-studenten afkomstig uit gezinnen waar de ouders geen opleiding in het hoger onderwijs hebben genoten en veelal over lagere inkomens beschikken.

Tijdens de afgelopen HOOP periode hebben hogescholen in de invulling van hun publieke taak bijzondere aandacht besteed aan de verbetering van de doorstroom vanuit het mbo, de introductie van lectoren en kenniskringen, de flexibilisering van de organisatie van het onderwijs, onder andere door middel van de introductie van assessmentprocedures, onderwijs-opmaat trajecten en de implementatie van het bachelor-master bestel. De komende vier jaar willen wij de ingezette koers voortzetten en zien wij het als onze opdracht een bijdrage te leveren aan het oplossen van diverse complexe maatschappelijke vraagstukken. Deze maatschappelijke vraagstukken staan voor ons centraal in de inrichting van de HOOP 2004 agenda.

de actuele maatschappelijke context

De HOOP-agenda komt tot stand in een maatschappelijke context die in grote mate verschilt van vier jaar geleden. In het onderwijs is het tekort aan leraren verder toegenomen, in het bijzonder in het primair onderwijs en het vmbo. De zorgsector kampt met een groot gebrek aan onder andere artsen en verpleegkundigen. Met name in de grote steden is sprake van een alarmerende situatie als gevolg van het tekort aan huis- en tandartsen en verpleegkundigen. Burgers voelen zich steeds vaker onveilig op straat en zijn ontevreden over het trage functioneren van het rechtssysteem. Ook de sociale en economische integratie van allochtonen vormt een actueel probleem. Deze vraagstukken vragen een urgente aanpak van de

overheid. Tegelijkertijd heeft ons land te maken met een onvoorziene en aanhoudende trage economische groei. De groei van de Nederlandse economie zal ten opzichte van onze buurlanden verder verslechteren indien de arbeidsproductiviteit niet wordt verhoogd. De goede groeicijfers uit het verleden kwamen immers door grotere participatie van jongeren tot stand.

Het tekort aan hoger opgeleiden vormt al vele jaren in vrijwel alle economische sectoren een aanhoudend probleem. Een grotere deelname aan hoger onderwijs van zowel jongeren als ouderen is hard nodig, omdat alleen dan de noodzakelijke groei van de arbeidsproductiviteit gerealiseerd kan worden en een adequaat antwoord gegeven kan worden op de groeiende vervangingsvraag van hoger opgeleiden. Voor een belangrijk deel zullen deze nieuwe deelnemers aan het hoger onderwijs moeten komen van groepen uit onze samenleving voor wie tot op heden de poorten tot het hoger onderwijs gesloten waren, zoals allochtonen en werknemers met een middelbaar opleidingsniveau. Het hbo is voor deze nieuwe deelnemers veelal de enige toegankelijke vorm van hoger onderwijs en hiermee vervult het hbo in een veranderende context opnieuw zijn emancipatorische functie.

hoger beroepsonderwijs als toeleverancier van hoger opgeleiden voor de kennissamenleving

Het eerste thema dat wij agenderen voor de HOOP-2004 agenda is de *verhoging van de kwaliteit en flexibiliteit van opleidingen*, zodat het hbo haar centrale rol in de toeleverancier van hoger opgeleiden voor de arbeidsmarkt verder kan versterken. Investeren in beroepsonderwijs én levenslang leren zijn de maatschappelijke doelen die deze kwaliteitsimpulsen ten doel staan.

Investeren in menselijk kapitaal vormt een prioriteit op alle onderwijsniveaus. Het hbo zal de toegankelijkheid voor werkenden moeten verhogen door onder andere een uitbreiding van het aanbod van duale opleidingen, een intensivering van assessmentprocedures en onderwijs-opmaat trajecten, een uitbreiding van e-learning faciliteiten en een verhoging van de responsiviteit van de onderwijsinstelling in zijn (regionale) context. Tegelijkertijd moe-

ten potentiële deelnemers, met name diegenen die nog niet eerder een diploma hoger onderwijs hebben behaald, gestimuleerd worden een studie aan te volgen. Cruciaal zijn daartoe investeren in levenslang leren en een toegesneden innovatief aanbod én inrichting van het onderwijs, evenals investeren in beroeps-onderwijs. De toename van de deelname aan het hoger onderwijs zal voor een belangrijk deel gerealiseerd moeten worden door een verhoging van de directe doorstroom vanuit het middelbaar beroepsonderwijs. De onderwijskundige vernieuwingen die ten dienste staan van de verbetering van de indirecte instroom van werkenden zijn onverkort van toepassing op de doorstroomagenda vanuit het mbo. Daarnaast zal de komende periode op het terrein van de doorstroomagenda een aantal specifieke belemmeringen weggevoerd moeten worden, in het bijzonder de rigide verwantschapsregeling.

hoger beroepsonderwijs als bijdrage aan maatschappelijke knelpunten

In diverse sectoren van onze economie vormen de tekorten aan hoger opgeleiden een bedreiging voor de economische bedrijvigheid en het maatschappelijk functioneren van onze samenleving. Het tweede thema dat wij agenderen, omvat sectorale actiepunten die zich richten op zeer urgente personeelstekorten in enkele maatschappelijke sectoren. HBO-opleidingen die zich met name richten op sectoren zorg, onderwijs en techniek zullen de komende vier jaar nieuwe initiatieven ontplooien. Zo kunnen nurse practitioners en mondzorgkundigen op korte termijn een concrete én kostenbesparende bijdrage leveren in de gezondheidszorg. Het ligt hier voor de hand dat specifieke stimuleringsactiviteiten van overheid en hogescholen een plaats krijgen in het HOOP. Voor de zorgopleidingen zullen nieuwe, bekostigde masteropleidingen nurse practitioner en physician assistant en de vernieuwde bacheloropleidingen mondzorgkundige en management van de gezondheidszorg een plaats moeten krijgen in het reguliere onderwijsaanbod. De techniekopleidingen zullen de komende jaren de herstructurering van het onderwijsaanbod in vier brede technische opleidingen ter hand nemen. Deze vernieuwing zal in nauw overleg met werkveld en werkgeversorganisaties uitgewerkt worden en hebben tot doel een studie in het technisch HBO aantrekkelijker te maken.

De afgelopen jaren hebben de lerarenopleidingen een aanzienlijke omslag gemaakt. Het competentiegerichte opleiden is in gang gezet en assessmentcentra zijn operationeel geworden. Dit heeft geleid tot een toename van het aantal leraren en tot leerroutes die toegesneden zijn op wensen van scholen en studenten. In de komende periode zullen de lerarenopleidingen samen met de scholen en andere educatieve partners verdere stappen ondernemen, gericht op het verder terugdringen van de tekortenproblematiek en de vernieuwing van het jeugdonderwijs. De bacheloropleidingen tot leraar primair onderwijs en voortgezet onderwijs/bve worden brede opleidingen met tal van specialisaties. Na het opdoen van een brede startbekwaamheid krijgen de leraren de mogelijkheid zich verder te specialiseren in de (vernieuwde) opleiding Master of Education. Ook de lerarenopleidingen kunst zullen in dit traject van de ontwikkeling van een masteropleiding een plaats moeten krijgen.

hoger beroepsonderwijs als partner in de regionale kennisinfrastructuur

Een derde thema vormt de versterking van de positie van hogescholen in de (regionale) kennisinfrastructuur. Hogescholen zullen zich als publieke kennisinstellingen de komende jaren verder inzetten voor de verbetering van de kenniscirculatie in de regionale context. Wij pleiten in dit kader voor experimenten op het terrein van ontwerp en ontwikkeling ten behoeve van verschillende maatschappelijk en economische sectoren, in het bijzonder de technologievolgende mkb-bedrijven. Hogescholen vervullen hun taak in de versterking van de economische infrastructuur onder ander door een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van direct toepasbare kennisproducten en de uitbouw van samenwerkingsrelaties met internationaal erkende onderzoeksinstituten zoals TNO. De aanbevelingen uit het AWT-advies 'Hogeschool van kennis' vormen het vertrekpunt voor verdere noodzakelijke investeringen in deze richting.

Aan dit thema verbinden wij de noodzakelijke investering in het personeel werkzaam in het HBO. Het HBO heeft te maken met een omvangrijke problematiek van vergrijzing van met name het onderwijzend personeel. Van alle onderwijssectoren heeft het HBO personeel in dienst met de hoogste

gemiddelde leeftijd. Dit betekent dat binnen enkele jaren een belangrijke bron van kennis de hogescholen zal verlaten. Een kwalitatieve impuls voor ons personeel zien wij daarom als prioritair. In dit kader is een voortzetting en uitbreiding van het aantal lectoraten en kenniskringen gewenst. Onderdeel daarbij is een nieuwe tranche middelen ten behoeve van lectoren en kenniskringen.

Naast deze drie hoofdthema's benoemen wij enkele randvoorwaardelijke thema's die verbonden zijn aan het sturingsmodel van het bestel en noodzakelijke infrastructurele investeringen.

hoger beroepsonderwijs in het nieuwe stelsel van hoger onderwijs

De implementatie van recente hervormingen in het bachelor-master stelsel vragen de komende periode nadere aandacht. De omzetting van voortgezette opleidingen in masteropleidingen en de totstandkoming van enkele eerder genoemde nieuwe, bekostigde maatschappelijk relevante masteropleidingen in het HBO noemen wij hier als urgente vraagstukken. Ook de wettelijk voorgeschreven beperkingen in de titulatuur voor HBO-opleidingen wordt door ons in de internationale context als onhoudbaar ervaren. De versterking van de internationale positionering van het HBO is eveneens een onderwerp voor de komende HOOP. Zowel het voorzitterschap van de EU, de WTO/Gats onderhandelingen en de conferentie in Berlijn over de voortgang van de implementatie van het bachelor-master stelsel in Europa, vormen aangrijpingspunten om de internationale positie van ons binaire stelsel, in het bijzonder het HBO nader te verkennen. Ook de implementatie van het nieuwe accreditatiestelsel zullen wij nauwgezet volgen.

sturings- en bekostigingsmodel hoger onderwijs

De aanpak van de drie centrale thema's vraagt om goede randvoorwaarden.

Om een goede uitgangspositie te realiseren is het nodig dat de overheid en instellingen overeenstemming bereiken over een sturingsmodel dat aansluit bij de dynamiek waarbinnen de instellingen als maatschappelijke ondernemingen kunnen werken. De budgettaire krapte van de overheid en de veranderende (internationale) markt van hoger onderwijs, vragen om een nieuwe visie met betrekking tot de reikwijdte van de publieke verantwoordelijkheid van de overheid in het hoger onderwijs. Het hbo zal in deze discussie aandacht vragen voor de maatschappelijke opdracht van hogescholen, de toegankelijkheid van het bestel en de positie van masteropleidingen in het hoger onderwijs als (ook internationaal gezien) afzonderlijke opleidingen in het nieuwe bachelor-master bestel. Bij dit laatste punt hoort expliciet aandacht voor de huidige ongelijke positie van hogescholen en hun studenten ten opzichte van de universiteiten voor de masteropleidingen. Ook achten wij nadere discussie gewenst van de private opbrengsten van het masterdiploma.

Vanuit deze discussie over een nieuw sturingsmodel willen wij komen tot kaders voor een nieuw bekostigingsmodel voor hbo én wo. Het handhaven van een vaste prijs per student is daarbij het noodzakelijke uitgangspunt.

Tegen de achtergrond van de veranderende maatschappelijke inbedding van de hogescholen willen wij het overleg over de implementatie van de aanbevelingen van de Commissie Glasz hervatten. Daarbij zal aandacht gegeven moeten worden aan de verantwoording van de maatschappelijke taken die hogescholen vervullen.

Ons uitgangspunt in de discussie over een nieuw sturingsmodel is een heldere en maatschappelijk verdedigbare scheiding tussen publiek en privaat bekostigd onderwijs. De maatschappelijke verdedigbaarheid vindt zijn basis in een visie op leerrechten van individuele burgers. Verder zijn wij van mening dat het publiek bekostigd hoger onderwijs niet als gevolg van bezuinigingen en een repressief onder-

wijsretributiebeleid in een achterstandspositie terecht mag komen. De kwaliteit van ons publiek onderwijs dient ten alle tijden gewaarborgd te blijven.

investeren in ict

Het laatste randvoorwaardelijk onderwerp dat wij agenderen is de noodzaak tot verdere investering in ict in het hoger onderwijs. Als gevolg van het uitblijven van noodzakelijke middelen om de ict-infrastructuur te onderhouden, worden hogescholen geconfronteerd met een nijpend vervangingsprobleem. Vertrekpunt voor de investering in ict vormen de voorstellen uit de in dit voorjaar verschenen notitie van Surf, HBO-raad en VSNU.

Wij zijn graag bereid onze agenda op 20 november aanstaande toe te lichten op de startbijeenkomst.

Het bestuur,

prof.dr. F. Leijnse,   drs. A.B. de Graaf,
voorzitter   secretaris

Plan van Aanpak Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid lerarenopleidingen.

Op 2 december 2002 heeft de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, mevrouw van der Hoeven, haar Plan van Aanpak Arbeidsmarkt- en Personeelsbeleid, naar de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal gestuurd. In dit Plan worden concrete acties voor 2003 aangekondigd die scholen in positie brengen om een eigen personeelsbeleid te kunnen voeren. Tevens bevat het plan beleidslijnen voor 2004 en volgende jaren, die vooral betrekking hebben op de aanpassing van de kwalificatiestructuur en het opleidingsstelsel aan de behoefte van de scholen.

Hiernaast volgt de reactie van de HBO-raad op dit plan; deze reactie is met name gericht op onderwerpen die ook betrekking hebben op de lerarenopleidingen in het hbo.

Den Haag, 10 december 2002

Geachte mevrouw Van der Hoeven,

Op 2 december 2002 heeft u uw Plan van Aanpak Arbeidsmarkt- en Personeelsbeleid naar de voorzitter van de Tweede kamer der Staten-Generaal verzonden. In dit plan kondigt u concrete acties voor 2003 aan die scholen in de positie brengen om een eigen personeelsbeleid te voeren. Tevens bevat dit plan beleidslijnen voor 2004 en volgende jaren, die vooral gericht zijn op de aanpassing van de kwalificatiestructuur en het opleidingsstelsel aan de behoeften van de scholen.

Wij achten dit plan een belangrijk document voor de verdere ontwikkelingen in het onderwijs én voor het terugdringen van de tekorten op de onderwijsarbeidsmarkt. Veel van de door u genoemde activiteiten sluiten aan bij de ontwikkelingen binnen de lerarenopleidingen en de rol die zij (willen) spelen op het gebied van opleiden en professionaliseren van het onderwijspersoneel en bij

de ondersteuning van het integrale personeelsbeleid van de scholen.

In uw plan schrijft u dat scholen en instellingen door een actief wervings- en personeelsbeleid een belangrijke taak hebben bij het terugdringen van de tekorten op de arbeidsmarkt. Wij onderschrijven dit en achten het positief dat u als Minister daarbij de verantwoordelijkheid neemt voor het faciliteren van de scholen, het creëren van voorwaarden voor een goed functionerende arbeidsmarkt en voor het stelsel van kwaliteitsborging van de beroepen in het onderwijs. Daarmee geeft u aan dat u veel belang hecht aan het voorzien in adequate voorwaarden om de betrokken partijen in staat te stellen hun taken uit te voeren. Tegelijkertijd constateren wij dat een deel van deze voorwaarden, zoals de ontwikkeling van een nieuwe kwalificatiestructuur en een daarbij passend opleidingsstelsel, niet op korte termijn gerealiseerd zullen kunnen worden en dat een volgende kabinet daarvoor concrete voorstellen zal moeten indienen.

Wij zijn het met u eens dat veranderingen in het opleidingsstelsel vooral een structurele en kwalitatieve oplossing moeten bieden voor de vragen vanuit de scholen. Ondertussen staan de ontwikkelingen in het onderwijs niet stil, zoals u ook aangeeft, hetgeen van de betrokken partijen om initiatieven vraagt om scholingstrajecten te ontwikkelen die voldoen aan de behoeften van de scholen aan onderwijspersoneel. U noemt hiervoor ook een aantal concrete activiteiten. Een aantal daarvan heeft met name betrekking op de (voorgestelde) rol van de lerarenopleidingen. Onderstaand geven wij hierop kort onze reactie weer, gevolgd door een puntsgewijze nadere uitwerking.

1 Regionale convenanten

Wij staan hier positief tegenover, maar achten het wel van belang dat deze aansluiten bij reeds bestaande samenwerkingsverbanden.

2 Flexibel en transparant opleidingsaanbod

Uw voornemens sluiten aan bij de vernieuwingen die de lerarenopleidingen de afgelopen jaren hebben ingezet. Een belangrijke voorwaarde om deze, samen met de scholen in de voorgenomen regionale convenanten verder te continueren, is een kwalificatiestructuur en een daarbij passend opleidingsstelsel, die past bij de vragen van de scholen.

3 Meer mensen in het onderwijs

De lerarenopleidingen achten het met u van belang om meer mensen toegang tot een beroep in het onderwijs te verschaffen. Daartoe hebben zij reeds een grote variëteit aan leerroutes ontwikkeld en uitgevoerd. Momenteel werken zij aan een uitbreiding daarvan, die voor een deel ook aansluit bij uw voornemens. Mede met het oog op de kwaliteitsborging achten zij het echter van belang om met u over een aantal van uw voornemens te overleggen met name waar het gaat over het opleiden voor specifieke segmenten van het onderwijs c.q. voor bepaalde leeftijdscategorieën.

4 Assessments

De lerarenopleidingen zullen met elkaar en met de scholen tot afspraken komen gericht op een verdere verbetering c.q. standaardisering van de assessments.

5 Begeleiding starten onderwijspersoneel

De lerarenopleidingen zullen met de scholen op dit punt, in het kader van het Integrale Personeelsbeleid, tot verdere afspraken komen.

6 Financiering maatwerktrajecten

Steeds meer blijkt dat de huidige bekostigingssystematiek niet past op de maatwerktrajecten. Deze trajecten wijken af van en zijn meer flexibel dan de bestaande traditionele lerarenopleidingen. Graag willen de lerarenopleidingen over de hierdoor ontstane knelpunten met u overleggen.

Ad 1 Regionale convenanten

Kernpunt in de vernieuwing van de lerarenopleidingen is de samenwerking met de scholen. Wij zijn positief over uw voornemen om te komen tot regionale convenanten. Deze kunnen in onze optiek een verdere versterking bieden aan de vele samenwerkingsrelaties die de lerarenopleidingen nu al regionaal, en soms bovenregionaal, met de scholen onderhouden. Daarbij is het naar onze opvatting wel van belang dat de voorgenomen convenanten aansluiten bij de reeds bestaande samenwerkingsverbanden. Dit uit het oogpunt van continuïteit van activiteiten die reeds op vele plaatsen in uitvoering zijn en om te voorkomen dat er doublures in initiatieven ontstaan.

Ad 2 Flexibel en transparant opleidingsaanbod

De lerarenopleidingen hebben en nemen de verantwoordelijkheid voor een transparant en flexibel opleidingsaanbod dat aansluit bij de behoeften van de scholen. Dit blijkt ook uit de vele vernieuwingen die zowel de lerarenopleidingen basisonderwijs als de lerarenopleidingen vo/bve in de afgelopen jaren hebben doorgevoerd. Zo hebben de lerarenopleidingen basisonderwijs op hun overdrachtsconferentie op 19 november j.l. de vele resultaten gepresenteerd die mede in samenwerking met de scholen tot stand zijn gekomen. Binnenkort presenteren de lerarenopleidingen vo/bve hun eindrapportage van het project Educatief Partnerschap, waarin ook specifiek aandacht is voor de vele samenwerkingsverbanden tussen deze opleidingen en de scholen. De regionale convenanten kunnen aan deze ontwikkelingen een verdere stimulans geven. Daarbij achten wij het wel van belang dat er goede afspraken worden gemaakt over de inhoud van deze convenanten. Voor een deel zullen deze toegespitst zijn op (boven)regionale situaties, waar maatwerk vereist is. Tegelijkertijd zal er, met het oog op de kwaliteitsborging, voorzien moeten zijn in een aantal algemene ankerpunten, zoals de vereiste competenties van het onderwijspersoneel naar functie en schoolsoort/leeftijdscategorie. Deze zijn ook een noodzakelijke voorwaarde voor de verdere ontwikkeling van adequate assessmentinstrumenten en voor leerroutes die aansluiten bij de verschillende doelgroepen die opteren voor een baan in het onderwijs. Voorts achten wij het van belang dat er een adequate bekostiging komt voor de maatwerktrajecten. Hierop gaan wij aan het einde van deze brief nader in.

Ad 3 Meer mensen in het onderwijs

In uw plan van aanpak schetst u een aantal voornemens om meer mensen toegang te geven tot een beroep in het onderwijs. Het gaat hierbij om de uitbreiding van het aantal doelgroepen en

om meer wegen om de noodzakelijke bekwaamheden te kunnen verwerven, waarvoor bepaalde doelgroepen ook kunnen starten met het behalen van een deelbekwaamheid. Voor het uitvoeren van deze voornemens ligt er een belangrijke taak voor de lerarenopleidingen en de scholen. Wij willen daarvoor uiteraard onze verantwoordelijkheid nemen, maar plaatsen hierbij de volgende kanttekeningen:

1 Eénjarige kopopleiding

Wij ondersteunen in principe uw voornemen om ook studenten en afgestudeerden van andere opleidingen in het hbo de mogelijkheid te bieden via een verkort traject een onderwijsbevoegdheid te behalen. Dit spoort ook met ideeën binnen de lerarenopleidingen om studenten van niet-lerarenopleidingen via bi-diplomeringsaanpak een aanvansbekwaamheid te laten verwerven voor het onderwijs. Daarbij gaan onze gedachten uit naar bekwaamheden, gericht op een schooltype en/of leeftijdscategorie, die uitgebreid kunnen worden tot een volledig getuigschrift gericht op een bredere inzetbaarheid. De door u voorgestelde eenjarige kopopleiding zou hiertoe de mogelijkheden kunnen bieden. Wij denken bij een dergelijke opleiding niet gelijk aan een educatieve masteropleiding. Het gaat hierbij immers om mensen die op basis van reeds verworven competenties in de betreffende opleiding in korte tijd bekwaam gemaakt worden voor een baan in het onderwijs. Bij masteropleidingen ten behoeve van het onderwijs gaat het ons inziens vooral om een verdere expertise-ontwikkeling van mensen die reeds over bekwaamheden voor het onderwijs beschikken. Hierop zijn de vragen van scholen ook gericht in het kader van hun personeelsbeleid, mede in het kader van de toenemende taak- en functiedifferentiatie. De lerarenopleidingen willen hierop een antwoord geven door de ontwikkeling van een brede master of education alsmede van enkele specifieke smalle masteropleidingen.

2 Deelbekwaamheden

In uw plan van aanpak spreekt u over mogelijkheden voor met name zij-instromers om voor delen van het onderwijs deelbekwaam-

heden te behalen, waarbij zij op termijn het getuigschrift als volledig bekwaam leraar moeten verwerven.

Lerarenopleidingen zien zich steeds meer geconfronteerd met vragen van scholen naar het opleiden van bekwaamheden voor specifieke functies binnen schoolsoorten en/of leeftijdscategorieën. Ook u geeft in uw plan van aanpak aan dat er zich in de inhoud van het onderwijs nieuwe ontwikkelingen voordoen die doorwerken in de personeelsopbouw en de kwalificaties van het personeel. Steeds meer blijkt dat de huidige bevoegdheden niet meer passen bij deze ontwikkelingen en dat er nieuwe arrangementen, toegesneden op de vragen van scholen noodzakelijk zijn. Wij zijn er voorstander van om de aanvansbekwaamheid te richten op schoolsoort en/of leeftijdscategorie, met de mogelijkheid deze in een vervoltraject uit te breiden in de breedte en/of de diepte (mede via een masteropleiding). Mede met het oog op de kwaliteitsborging is hiervoor nog wel een nadere doordenking noodzakelijk. Zo is de vraag bij de introductie van deelkwalificaties welke consequenties dit heeft voor het opleiden tot groepsleerkracht binnen het basisonderwijs en voor de vakinhoudelijke voorbereiding binnen het vo/bve.

3 Instroom net-niet-HBO-opgeleiden

De lerarenopleidingen ondersteunen in principe uw voornemen om mensen die niet geen hbo-opleiding hebben genoten een traject te bieden gericht op het leraarschap. Een voorwaarde daarbij is wel dat deze mensen een adequaat assessment krijgen, die een goede voorspellende waarde heeft over de mogelijkheid om binnen de gestelde tijd een scholingstraject te volgen. Standaardisatie is op dit punt gewenst om te waarborgen dat de kandidaten overall een gelijke behandeling krijgen. Ook de werkervaring en EVC zijn hierbij belangrijke aanknopingspunten.

Ad 4 Assessments

In uw plan van aanpak stelt u dat het uitvoeren van het geschiktheidsonderzoek en het adviseren over scholing en begeleiding enerzijds en de uitwerking en uitvoering van de scholing en bege-

leiding anderzijds niet in één hand moeten zijn. Dit mede vanuit het oogpunt dat kwaliteit en onafhankelijkheid gewaarborgd moeten zijn. De lerarenopleidingen onderschrijven het belang van deze waarborg. Dit betekent naar hun mening echter niet een strikte scheiding van diagnose en uitvoering. Dit houdt het risico in dat er "ruis" ontstaat in scholingsadviezen en de gevraagde inzet van lerarenopleidingen. Veeleer pleiten zij voor een standaardisatie van het assessment, in samenspraak tussen lerarenopleidingen en scholen, zodat het voor alle partijen duidelijk is welke de criteria zijn waarop de beoordeling plaatsvindt en tot welke consequenties deze kunnen leiden voor het vervoltraject. Eventueel zou hierbij kunnen worden voorzien in toezicht van onafhankelijke derden. Op deze wijze moet er een waarborg zijn dat kandidaten op elke plaats een gelijke behandeling krijgen. Lerarenopleidingen willen zich in samenwerking met de scholen en eventueel derden inspannen om deze waarborg te realiseren. De lerarenopleidingen zijn immers verantwoordelijk conform de WHW voor de studieinhoud en kwaliteit daarvan op grond waarvan de hogescholen een getuigschrift mogen afgeven.

Ad 5 Begeleiding startend onderwijspersoneel

Wij onderschrijven u initiatieven op dit punt. Wel zijn wij van mening dat de begeleiding van beginnend (en bijna afgestudeerd) onderwijspersoneel een structurele inbedding krijgt in het Integrale Personeelsbeleid van de scholen. Dit vormt naar onze mening ook een belangrijk onderdeel van de regionale convenanten. Binnen de lerarenopleidingen basisonderwijs loopt op dit moment een pilot waarbij beginnende allochtone leerkrachten door een mentor begeleid worden. De ervaringen hiermee zijn positief en kunnen ook gebruikt worden voor een bredere doelgroep. Verder noemt u in uw plan dat de inspectie van het onderwijs kansen ziet om de begeleiding op scholen te versterken in het aanstellen van opleidingsdocenten. Wij achten dit een goede zaak, waarbij wij tevens verdere afspraken zullen maken met scholen om gezamenlijk nog minimaal een jaar na het afstuderen te voorzien in coaching en begeleiding. Dit vraagt echter wel om (financiële) ondersteuning van uw kant

Ad 6 Financiering maatwerktrajecten

In de afgelopen jaren hebben de opleidingen verschillende nieuwe routes ontwikkeld, veelal in samenwerking met de scholen. Kenmerk van deze routes is dat zij afwijken van en meer flexibel zijn dan de bestaande traditionele eenvakkige voltijd-, deeltijd- of duale routes. Door deze afwijkingen worden de lerarenopleidingen echter geconfronteerd met knelpunten die binnen de reguliere regelgeving en procedures niet opgelost kunnen worden. Eén van de belangrijkste knelpunten waar de lerarenopleidingen steeds meer tegenop lopen is een bekostiging die niet meer past bij flexibele opleidingstrajecten op maat.

Wij geven enkele voorbeelden:

- Er zijn succesvolle opleidingstrajecten (afstandsonderwijs Windesheim-LOI, Telepabo Hogeschool INHOLLAND, verkorte trajecten), waarvoor de studenten zich op een willekeurig moment kunnen inschrijven. Indien de student tijdens dit traject niet op 1 oktober van enig jaar staat ingeschreven, vindt geen bekostiging plaats van de door de opleiding geleverde inspanning.
- Op verschillende plaatsen worden trajecten uitgevoerd voor ondersteunend personeel van het vo en de bve. Deze trajecten zijn onderdeel van de lerarenopleidingen. Studenten stromen na 1 of 2 jaar uit als onderwijsassistent respectievelijk instructeur. Formeel worden ze gere-

gistreed als uitvaller en hebben daardoor een negatieve invloed op de bekostiging.

- De EFA is in samenwerking met het ROC Amsterdam en Fontys Hogescholen een traject gestart voor de opleiding van hoogopgeleide allochtonen. Dit traject wordt door het SBO als voorbeeld gesteld. Ook hier is echter sprake van financiële belemmeringen voor bepaalde groepen studenten. Het SBO heeft voor een eerste lichte studenten een aanvullende subsidie verleend, maar een structurele oplossing ontbreekt. Dergelijke trajecten zijn ook succesvol gerealiseerd door de lerarenopleidingen basisonderwijs van de Hogeschool INHOLLAND in Rotterdam en Den Haag met gemeentelijke subsidie. Nu deze subsidie is stopgezet ontbreekt een adequate financiering om deze trajecten voort te zetten.

Uit het bovenstaande blijkt dat er op korte termijn voorzien zal moeten worden in een bekostiging van de nieuwe opleidingstrajecten, die afwijken van de reguliere opleidingsprogramma's, waarvoor de hbo-bekostiging bedoeld is, en die aansluit bij de geleverde inspanning en bij de periode, waarin deze wordt verricht. Het kan niet zo zijn dat van de lerarenopleiding uiterste flexibiliteit verwacht wordt, wanneer daar tegenover geen flexibiliteit bestaat met betrekking tot de randvoorwaarden waaronder dit dient plaats te vinden.

In afwachting van een nieuwe bekostigingssystematiek willen wij overleggen over de mogelijkheden om tot geschikte korte termijn oplossingen te komen voor de hogescholen met lerarenopleidingen.

In het bovenstaande hebben wij onze reactie gegeven op uw plan van aanpak voor wat betreft de positie en rol van de lerarenopleidingen. Tevens hebben wij daarbij aandacht gevraagd voor de financiële consequenties die een verregaande flexibiliteit, die op zichzelf onderschreven wordt, voor de lerarenopleidingen heeft.

Graag willen wij met u nader overleggen over de door ons aangegeven punten.

Het bestuur,

prof.dr. F. Leijnse, *J.M.M. Elbers*,
voorzitter   portefeuillehouder
lerarenopleidingen

c.c.: leden Vaste Commissie
Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
van de Tweede Kamer der Staten-
Generaal

Gats

Het General Agreement on Trade in Services (Gats) speelt een belangrijke rol in de discussie over de toekomst van het hoger onderwijs in Nederland. Het Gats heeft tot doel internationale handel in diensten te bevorderen door het slechten van onnodige barrières, zoals bijvoorbeeld ongunstige vestigingsvereisten voor buitenlandse aanbieders of problemen bij de wettelijke erkenning van behaalde kwalificaties. Instellingen actief op de internationale hoger onderwijsmarkt kunnen daar hun voordeel mee doen. Wel roept Gats vragen op over de verhouding tussen private economische belangen en het publiek belang van een goed functionerend hoger onderwijsstelsel. Wanneer is overheidsregulering handelsbelemmerend en wanneer zijn wettelijke bepalingen in het belang van de publieke zaak? Het bureau van de HBO-raad heeft een analyse gemaakt van de implicaties van het Gats verdrag voor de hogescholen. Het rapport 'Gats. Implicaties voor de hogescholen van het General Agreement on Trade in Services' is downloadbaar van de website van de HBO-raad. Onderstaand de managementsamenvatting van het rapport.

1. Het General Agreement on Trade in Services (Gats) heeft tot doel de internationale dienstenmarkt te liberaliseren. Het slechten van toetredingsbarrières die landen ten opzichte van elkaar opwerpen is daarvoor het belangrijkste instrument. In 2001 is een nieuwe ronde onderhandelingen gestart tussen de 144 leden van de World Trade Organisation. Op 1 januari 2005 moet een nieuw Gats verdrag gesloten zijn. Ook hoger onderwijs staat op de agenda.

drie (de lijst met aangegeven verplichtingen) van belang. Het raamwerk bevat de regels voor liberalisering van dienstenmarkten. De gemaakte afspraken zijn vastgelegd in deel drie: de opsomming van alle "liberalisering" waartoe een WTO-lid zich heeft verplicht. Deze bijlage bevat de concrete invulling van het Gats.
2. Deze studie heeft twee doelen. In de eerste plaats wil het inzicht geven in de opzet en werking van het akkoord. Wat is er in het akkoord vastgelegd, wat ligt er op tafel in deze onderhandelingsronde en hoe ver kunnen afspraken gemaakt in Gats verband strekken? In de tweede plaats inventariseert deze studie de implicaties van het Gats voor de hogescholen.

4. Centraal in het Gats staan de verplichtingen die landen onderling aangaan. Het verdrag kent algemene verplichtingen, waar alle aangesloten landen aan moeten voldoen, en specifieke verplichtingen, die een land vrijwillig aangaat. Een algemene verplichting is dat een lidstaat transparante wet- en regelgeving heeft die voldoende toegankelijk is voor alle aanbieders (*transparency*). Een andere algemene verplichting is dat aanbieders uit verschillende buitenlandse landen gelijk behandeld moet worden (*most favoured nation treatment*). Een discriminatoire behandeling tussen WTO leden is volgens dit principe niet toegestaan.
3. Leden van het WTO gaan onder Gats verplichtingen aan om dienstenmarkten open te stellen voor toetreding van buitenlandse aanbieders. Ook kunnen afspraken gemaakt worden over gelijke behandeling van binnenlandse en buitenlandse aanbieders. De verdragstekst bestaat uit drie delen. Voor het onderwijs zijn deel één (het raamwerk) en deel

5. De 'echte' Gats afspraken zijn de specifieke verplichtingen die een land aangaat. De twee belangrijkste zijn marktopening (*market access*) en nationale behandeling (*national treatment*). Marktopening tezamen met een ongeconditioneerde nationale behandeling regelt de volledige gelijkenschakeling van binnenlandse- en buitenlandse aanbieders. Dit is de meest vergaande verplichting die een land kan aangaan. Door specifieke verplichtingen te clausuleren zijn allerlei modaliteiten mogelijk. Een land dat zijn markt openstelt voor buitenlandse aanbieders kan bijvoorbeeld bedingen dat de dienst aan een aantal kwaliteitscriteria moet voldoen. Maar ook is het mogelijk om met een ander WTO lid overeen te komen dat voor buitenlandse aanbieders een ander fiscaal regime geldt. Weliswaar gaat dit tegen de geest van het akkoord in, maar is daarom nog niet verboden.
6. Gats is een flexibel akkoord. Afspraken over marktopening en nationale behandeling, kunnen op verschillende niveaus gemaakt worden. Allereerst geeft een land aan op welke categorie van internationale handel de afspraak betrekking heeft. De WTO onderscheidt vier vormen van internationale handel: de export van diensten (zoals e-learning), buitenlandse consumptie (zoals studentenmobiliteit), buitenlandse investeringen (zoals vestiging in het buitenland van de hogeschool) of vrij personenverkeer (zoals docentenmobiliteit). Niet alle afspra-

ken hoeven te gelden voor alle soorten van dienstverlening: per dienstencategorie kan een land aparte verplichtingen aangaan. De hoofdcategorie onderwijsdiensten is verdeeld in vijf subcategorieën: primair onderwijs, secundair onderwijs, tertiair onderwijs, volwasseneducatie en overige onderwijsdiensten.

7. In 1995 is het eerste Gats verdrag afgesloten. De Europese Commissie onderhandelt namens alle landen in de Europese Unie. Op het gebied van hoger onderwijs heeft de EU de markt opengesteld voor buitenlandse (commerciële) aanbieders van hoger onderwijs. Buitenlandse (commerciële) aanbieders genieten dezelfde behandeling als nationale commerciële aanbieders. De EU is daarmee reeds acht jaar geleden de meest vergaande liberaliseringsverplichtingen onder Gats aangegaan. Voor deze onderhandelingsronde zijn geen verzoeken aan de EU gericht voor verdere marktopening of gelijke behandeling van buitenlandse aanbieders. Het nieuw te sluiten verdrag zal – in zijn huidige lezing, zie punt 10- de verhoudingen op de Nederlandse markt dan ook niet veranderen.

8. In tegenstelling tot 1995 is de belangstelling vanuit het hoger onderwijs voor deze onderhandelingsronde bijzonder groot. Dit kan het best verklaard worden uit de symboolfunctie die Gats in het debat over het hoger onderwijs heeft. Gats staat model voor een aantal recente trends in het hoger onderwijs, zoals:

- groeiende aantallen private aanbieders van hoger onderwijs in binnen- en buitenland;
- nieuwe toetreders op de markt voor hoger onderwijs uit de hoek van uitgevers, multinationals etcetera;
- toename van private bijdragen aan publiek hoger onderwijs als complement van teruglopende overheidsbekostiging;
- ontwikkeling van private activiteiten door hogescholen als aanvulling op overheidsbekostiging;
- nieuwe impulsen voor afstandsonderwijs door ICT;
- de onduidelijke invloed van supranationale regelgeving op nationale wet- en regelgeving.

Gats kan onmogelijk de bron van deze trends genoemd worden. Het akkoord is eerder volgend en faciliterend. In de discussie over de implicaties van het Gats gaat het dan ook vaak meer over de toenemende invloed van commercialisering en vermarkting van hoger onderwijs, dan over de directe implicaties van Gats op nationale wet- en regelgeving.

9. Daarnaast komt de huidige ongerustheid over de implicaties van Gats vooral voort uit een aantal onduidelijkheden over het verdrag. De belangrijkste is de onduidelijkheid over de werkingssfeer. Valt het publieke stelsel nu wel of niet onder de bepalingen van het Gats? Wat zijn de consequenties daarvan? Een tweede onduidelijkheid betreft de mate van autonomie dat een land onder het Gats nog heeft voor het voeren van eigen (onderwijs)beleid.

10. De werkingssfeer van het verdrag is onhelder. Onder het Gats verdrag kunnen liberaliseringsafspraken gemaakt worden voor alle dienstensectoren, ook voor diensten die in veel landen tot het publieke domein behoren, zoals onderwijs en gezondheidszorg. De werkingssfeer van het verdrag is slechts beperkt tot twee uitzonderingen: *grote delen van het luchtvervoer en services supplied in the exercise of governmental authority*. Gats definieert dat laatste als diensten die noch op commerciële basis noch in concurrentie met andere aanbieders aangeboden worden. Strikte toepassing van deze definitie op de Nederlandse situatie zou betekenen dat ook het publiek gefinancierde onderwijs valt onder de werkingssfeer van Gats. Tegelijkertijd trekt geen enkel WTO lid deze 'logische' conclusie. Communis opinio onder Gats ondertekenaars is dat het verdrag alleen betrekking heeft op commerciële dienstverlening en niet op het publieke stelsel. Deze stellingname neemt niet weg dat in de dagelijkse praktijk van hogescholen de grens tussen publiek en privaat niet altijd even helder te trekken is. Ook trekt de wetgever die niet altijd even consequent, zoals bijvoorbeeld bij de mastersopleidingen. Anno 2002 biedt het terugvallen op oude definities van

het publieke stelsel onvoldoende houvast voor de stelling dat het publiek bekostigd stelsel niet onder het Gats valt.

11. Critici van het verdrag vragen zich af hoeveel ruimte het Gats verdrag nog biedt aan nationale onderwijsbeleid te voeren. Of anders geformuleerd: welke dwingende invloed heeft het Gats verdrag op nationale wet- en regelgeving? Autonomie op het gebied van marktregulerende regelgeving staat niet ter discussie tussen WTO-leden. Het aangaan van liberaliseringsverplichtingen onder Gats berust immers op vrijwilligheid. Een land dat geen afspraken wenst te maken, is onder het Gats aan vrijwel niets gebonden. Daarnaast kan een land op elke afspraak die zij maakt over het openen van de markt en/of het gelijk behandelen van buitenlandse aanbieders, allerlei uitzonderingen maken. Eenmaal gemaakte afspraken onder Gats dienen wel in nationale wet- en regelgeving verwerkt te worden.

12. Tegen deze achtergrond moet de uitspraken van staatssecretaris Nijs over het openstellen van de Nederlandse markt gewogen worden. Onlangs betoogde zij dat wat haar betreft vanaf 2008 alle aanbieders (binnen- of buitenlandse, publieke- of privaat) in gelijke mate aanspraak moeten kunnen maken op publieke financiering, indien zij aan dezelfde criteria voldoen, zoals het hebben van een accreditatie. Zij verwees voor dit voornemen naar het Gats. Deze verwijzing is onjuist. Gats impliceert niet de gelijke behandeling van publieke- en private aanbieders, slechts van binnenlandse en buitenlandse commerciële aanbieders. Haar uitspraken moeten eerder gezien worden als een voorstel om in Gats verband publieke- en private aanbieders gelijk te behandelen, dan

wel de werkingssfeer van het Gats uit te breiden tot de publieke sector. Geen land ter wereld heeft nog voorstellen in deze richting gedaan.

13. Vanwege met name de onduidelijkheid over de werkingssfeer van het verdrag is de scepsis groot over de meerwaarde van het Gats voor het publieke hoger onderwijs. Dit miskent de positieve kanten van het verdrag. Hogescholen met plannen voor het openen van buitenlandse vestigingen (*offshore* activiteiten) zullen bij landen die verplichtingen tot marktopening zijn aangegaan geen grote barrières tegenkomen. Ook kan Gats bijdragen aan de internationale erkenning van de graden van hogescholen. Een actieve bijdrage aan en stellingname in het Gats debat kan een deel van de scepsis wegnemen.

14. Gats vraagt op vier terreinen positiebepaling van de vereniging:

- Gats problematiseert de discussie over de grenzen van het publiek domein en de wijze waarop de overheid haar verantwoordelijkheid voor instandhouding van een publieke infrastructuur invult. Behoort het hele huidige bekostigde hoger onderwijs (bachelor- en mastersopleidingen) tot de publieke financiële verantwoordelijkheid of niet, bijvoorbeeld als het gaat om bekostigde mastersopleidingen in het MBA segment? Wanneer is sprake van ongelijke behandeling tussen een buitenlandse commerciële aanbieder en een nationale publieke aanbieder wanneer zij soortgelijke opleidingen aanbieden? Met deze vraag hangt samen of publiek gefinancierde instellingen een noodzakelijke voorwaarde zijn voor een goed functionerend hoger onderwijsstelsel. Uit de uitlatingen van Nijs blijkt dat zij dat niet zo op voorhand ziet. Het is zaak om aan de meerwaarde van publieke gefinancierde instellingen aandacht te besteden. Een hogeschool is als instelling immers meer dan slechts de aanbieder van kwalitatief hoogwaardige opleidingen. Hogescholen dragen ook zorg voor de open toegankelijkheid van beroepsopleidingen voor

alle geïnteresseerde studenten, zij houden een brede kennisinfrastructuur in stand en zij leveren een belangrijke bijdrage aan de kennisontwikkeling en -transfer van (publieke) kennis voor bijvoorbeeld het midden- en kleinbedrijf.

- Daar waar Gats symbool staat voor de toenemende liberalisering en vermarkting van het hoger onderwijs, rust een verantwoordelijkheid bij de overheid voor het scheppen van een goede uitgangspositie voor hogescholen om ook concurrerend te kunnen opereren. Voor Nederland is het als relatieve laatkomer op de internationale markt lastig een positie te verwerven zoals de Angelsaksische landen die hebben. Niche-strategieën liggen dan meer voor de hand. In het kader van het ontwerp-HOOP 2004 zal het huidige ho-positioneringsbeleid geëvalueerd en herzien worden. De vereniging dient zich uit te spreken over de condities die noodzakelijk zijn voor een level-playing field die recht doen aan de positie en de internationale ambities van hogescholen.
- Open markten mogen niet leiden tot dumppraktijken van kwalitatief onder de maat presterende buitenlandse aanbieders. Voor vragers en afnemers van hoger onderwijs dient duidelijk te zijn op welk niveau de behaalde kwalificaties ingeschat moeten worden. Voor studenten is het van belang te weten of de behaalde (buitenlandse) kwalificatie ook in andere landen erkend wordt. Op dit moment bestaat daar internationaal veel onduidelijkheid over. In het Gats verdrag spelen kwaliteitsoverwegingen nauwelijks een rol, anders dan dat kwaliteitsregulering kan wijzen op handelsbelemmerende maatregelen. Daarvan zou bijvoorbeeld sprake kunnen zijn wanneer accreditatiecriteria sterk afwijken van de criteria gehanteerd in andere landen. Gats zet de internationale aspecten van externe kwaliteitszorg op de agenda: moet verdere internationale samenwerking nagestreefd worden

tussen verschillende accreditatiestelsels of ligt de toekomst meer in harmonisatie van accreditatiecriteria? Van belang richting de NAO is dat strikt toegezien wordt op gelijke handhaving van het accreditatiekader door binnenlandse- en buitenlandse VVI's en bij binnenlandse- en buitenlandse aanbieders in Nederland.

- Het Bolognaproces kan gezien worden als het Europese antwoord op de toenemende mondialisering in het hoger onderwijs: kartelvorming als defensie tegen concurrentie. Het belang van strategische samenwerking met partnerinstellingen in het buitenland wordt groter. Deze tendens is duidelijk bij universiteiten waarneembaar. Een goede internationale positionering van het Nederlandse hbo is een noodzakelijke voorwaarde voor het vinden van de juiste samenwerkingspartners. Internationale export van het Nederlandse binaire stelsel bemoeilijkt dit. Voor de internationale ontwikkeling van de *universities of professional education* is een relativering van het binaire stelsel van belang.

Instellingscapaciteit

Hieronder een overzicht met de opleidingen waarvoor de instellingen voor 1 december 2002 een voorlopige capaciteit hebben opgegeven.

Naam opleiding	Instelling	Opgegeven capaciteit	Decentraal
Accountancy (vt)	Hogeschool Brabant	70	
Accountancy (dual)	Hogeschool Brabant	30	
Bedrijfseconomie (vt)	Hogeschool Brabant	80	
Bedrijfseconomie (dual)	Hogeschool Brabant	15	
Bewegingsagogie/ psychomotorische therapie	Chr. Hogeschool Windesheim	80	ja
Bio-informatica	Hogeschool Leiden	48	
Biometrie (vt)	Hogeschool Zuyd	50	
Commerciële economie (vt)	Hogeschool Brabant	135	
Communicatie & Multimedia design (vt)	Hogeschool Brabant	105	
Communicatie & Multimedia design (vt)	Hogeschool van Amsterdam	160	
Communicatie & Multimedia design (vt)	Hogeschool Zuyd	60	ja
Ergotherapie	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	72	
Fysiotherapie (vt)	Hogeschool Brabant	125	
Fysiotherapie (vt)	Fontys Hogescholen Eindhoven	121	
Fysiotherapie (vt)	Hogeschool van Amsterdam	225	
Fysiotherapie (vt)	Hogeschool Leiden	133	
Fysiotherapie (vt)	Hogeschool Rotterdam	144	
Fysiotherapie (vt)	Saxion Hogeschool Enschede	145	
Fysiotherapie (vt)	Hanzehogeschool Groningen	180	
Fysiotherapie (vt)	Hogeschool van Utrecht	255	
Fysiotherapie (vt)	Hogeschool Zuyd	76	
Fysiotherapie (vt)	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	145	
Journalistiek	Chr. Hogeschool Windesheim	325	
Journalistiek	Fontys Hogeschool Katholieke	275	
Leergangen Tilburg			
Journalistiek	Chr. Hogeschool Ede	60	
Journalistiek	Hogeschool van Utrecht	400	ja
Juridische opleiding	Hogeschool Den Bosch	300	
Kunst en Economie	Hogeschool voor de Kunsten	130	
Leraar vo 1 ^e graads lichamelijke opvoeding	Chr. Hogeschool Windesheim	175	ja
Management, Economie en Recht (vt)	Hogeschool Brabant	165	
Media en Entertainment Management (vt)	Hogeschool INHOLLAND Haarlem	250	ja
Media en Entertainment Management (dual)	Hogeschool INHOLLAND Haarlem	30	
Media en Entertainment Management (vt)	NHTV Breda	120	ja
Mondhygiëne (v)	Hogeschool INHOLLAND Diemen	90	ja
Mondhygiëne (v)	Hanzehogeschool Groningen	55	
Mondhygiëne (v)	Hogeschool van Utrecht	70	
Mondhygiëne (v)	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	70	
Small business en Retail management (vt)	Hogeschool Brabant	55	
Sport en bewegen	Chr. Hogeschool Windesheim	65	ja
Sport, gezondheid en management (vt)	Hanzehogeschool Groningen	140	
Sport, gezondheid en management (dual)	Hanzehogeschool Groningen	10	
Sport, gezondheid en management (vt)	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	72	
Vormgeving en management	Gerrit Rietveld Academie	25	
Vrijtijdsmanagement (vt)	NHTV Breda	400	ja

Instellingsbesluit visitatiecommissie lichamelijke opvoeding, sport, beweging en management

oktober 2002

1 Het bestuur van de HBO-raad besluit tot instelling van een visitatiecommissie voor de opleidingen: leraar voortgezet onderwijs van de eerste graad in lichamelijke oefening (crohonummer 5025); sport en bewegen (crohonummer 4040); bewegingsagogie/psychomotorische therapie (crohonummer 4585); sport, gezondheid en management (crohonummer 4057).

2 De visitatiecommissie heeft tot taak:

- ten aanzien van bovengenoemde opleiding(en) een berede-
neerde beoordeling te geven van de kwaliteit van het onderwijs, zowel op landelijk niveau als per hogeschool;
- aanbevelingen te doen voor kwaliteitsverbetering, zowel op landelijk niveau als per hogeschool.

De commissie betreft bij haar beoordeling en aanbevelingen ten minste de onderwijsinhoud, de onderwijsorganisatie en het niveau van de afgestudeerden. De commissie relateert haar beoordelingen en aanbevelingen aan het door haar vastgestelde beoordelingskader gebaseerd op het basisbeoordelingskader van de HBO-raad.

De commissie komt tot haar beoordeling en aanbevelingen met behulp van:

- 'de taak en werkwijze van visitatiecommissies', waarin opgenomen de bestuurlijke richtlijnen voor visitatiecommissies;
- het basis-beoordelingskader van de HBO-raad;
- het door de HBO-raad aangereikte instrumentarium voor visitatie en kwaliteitsbeoordeling;
- een door de hogeschool geleverde rapportage omtrent de gepleegde zelfevaluatie;
- ter plaatse te voeren gesprekken met in ieder geval leiding, docenten en studenten;
- het eventueel bijwonen van lessen en van andere activiteiten die de commissie voor haar

werkzaamheden van belang acht.

3 De visitatiecommissie betreft bij het uitvoeren van haar taak de bovengenoemde opleidingen zoals die bij de betrokken hogescholen bestaan (met uitzondering van opleidingen in opbouw en afbouw):

- Hogeschool van Amsterdam, Amsterdam;
- Haagse Hogeschool, 's-Gravenhage;
- Hanzehogeschool van Groningen, Groningen;
- Fontys Hogescholen Tilburg, Tilburg;
- Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle.

Het aggregatieniveau voor kwaliteitsoordelen is dat van de opleiding. Alleen daar waar dit gezien het kwaliteitsoordeel noodzakelijk is differentieert de commissie naar de varianten voltijd, deeltijd en duaal.

4 De visitatiecommissie legt haar bevindingen vast in een rapport. De commissie stuurt de concepttekst, voor zover het een afzonderlijke hogeschool betreft, naar deze hogeschool met het verzoek om binnen twee weken eventuele feitelijke onjuistheden aan te geven. De commissie stelt het eindrapport in augustus 2003 vast en biedt dit in september 2003 aan het bestuur van de HBO-raad aan. Het bestuur maakt het rapport openbaar en zendt een exemplaar daarvan naar iedere betrokken hogeschool.

5 Tot voorzitter tevens lid van de commissie wordt benoemd:

- De heer prof.dr. P.M.E. de Knop, Hoogleraar Sportsociologie, beleid en management Vrije Universiteit Brussel, Bijzonder Hoogleraar Maatschappelijke didactische en beleidsmatige aspecten van lichamelijke opvoeding aan de Katholieke Universiteit Brabant, voorzitter Raad van Bestuur BLOSO.

Tot lid van de commissie worden benoemd:

- De heer dr. R.J. Bosscher, Universitair Docent psychomotorische therapie, Vrije Universiteit Amsterdam;
- De heer A. Donkers, Wethouder gemeente Borne (met in portefeuille o.m. sport); senior adviseur SLO; lid ontwikkelgroep tav raamplan extra bekwaamheid LO voor pabo;
- Mevrouw N. van der Ham, 4^e jaars student Leraar Lichamelijke Opvoeding Hanzehogeschool van Groningen;
- De heer prof.dr. H. Nakken, Hoogleraar Orthopedagogiek m.n.o. opvoeding van kinderen met ernstige beperkingen;
- De heer A.A. van Schaveren, directeur Nederlands Instituut voor Sport en beweging (NIVB);
- De heer J.D. Speelman, lid centrale directie CSG Sprengeloo te Apeldoorn en lid hoofdbestuur KVLO;
- Mevrouw R. van Strien, vijfde-jaars student Leraar Lichamelijke Opvoeding, Christelijke Hogeschool Windesheim.

6 De visitatiecommissie kan zich desgewenst doen bijstaan door enkele adviseurs op specifieke terreinen, zulks in overleg met de HBO-raad voor zover het de kosten betreft die aan mogelijke advieswerkzaamheden zijn verbonden.

7 In de secretariële ondersteuning van de commissie wordt van HBO-raadswege voorzien.

8 Na indiening van het eindrapport wordt de visitatiecommissie door het bestuur van de HBO-raad gedechargeerd.

9 De kosten die de commissie tijdens en in verband met de bezoeken collectief maakt, worden rechtstreeks betaald door de HBO-raad. Over individuele vergoedingen, alsmede reis- en verblijfkosten wor-

den afspraken gemaakt door de HBO-raad met ieder commissielid afzonderlijk.

- de inspectie van het hoger onderwijs

Den Haag, oktober 2002

10 Afschrift van dit besluit wordt

gezonden aan:

- de betrokken hogescholen
- sectorale adviescolleges hpo, hgzo en hsaio

prof.dr. F. Leijnse,   drs. A.B. de Graaf,
voorzitter   secretaris

Digitale tips

Parlementaire informatie

De website www.overheid.nl biedt toegang tot alle informatie van de Nederlandse overheid op internet. Via deze site, onder officiële publicaties, zijn onder andere wetsvoorstellen en Kamerstukken op te vragen.

Onlangs zijn de volgende parlementaire stukken uitgebracht:

- Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (VIII) voor het jaar 2003; Brief minister over de invoering van het onderwijsnummer (ontwikkelingen vanaf februari 2002)

Minister Van der Hoeven (OCW) stelt de Kamer in onderhavige brief op de hoogte van de ontwikkelingen per onderwijssector vanaf februari 2002 ten aanzien van de invoering van het onderwijsnummer.
Kamerstuk 2002-2003, 28600 VIII, nr. 110, Tweede Kamer

Besluit van 3 december 2002, houdende wijziging van het besluit van 12 december 2001, houdende wijziging van het Bekostigingsbesluit WHW in verband met de verlenging van de grondslag van het vaststellen van een berekeningswijze voor het kunstonderwijs (Staatsblad 654)

Onderhavige wijziging voorziet erin dat de berekeningswijze voor het kunnen hanteren van bekostigingslimieten in de begrotingsjaren na 2002 gehanteerd kan blijven worden. Zo kunnen limieten voor onder meer opleidingen muziek, autonome beeldende kunst, dans en theater gehandhaafd blijven.
Staatsblad 2002, 606

Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan 2000; Brief staatssecretaris over de inwerkingtreding van artikel Ia van de wet van 2 april 1998 (Staatsblad 216)
Door toezending van de beleidsreactie

van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, waarin is aangegeven dat het duaal studeren in het wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsonderwijs een reguliere opleidingsroute is, is inwerkingtreding van artikel Ia van de wet van 2 april 1998 mogelijk.

Kamerstuk 2002-2003, 26807, nr. 35, Tweede Kamer

Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek in verband met versnelde invoering toets nieuwe opleiding; Voorstel van wet

In het accreditatiestelsel ondergaan nieuwe opleidingen in het hoger onderwijs een toets nieuwe opleiding alvorens de instellingen die opleiding gaan verzorgen. Hiermee is vooraf zeker gesteld dat nieuwe opleidingen kwalitatief aan de maat zijn. Gedurende een overgangperiode kunnen nieuwe opleidingen echter nog de oude procedure (de aco-procedure) volgen, waardoor voor deze nieuwe opleidingen nog geen inhoudelijke toets geldt. Dit acht de regering onwenselijk. Daarom strekt dit wetsvoorstel ertoe de bestaande wijze van toelating van opleidingen te beëindigen en de nieuwe wijze met toepassing van een kwaliteitstoets zo snel mogelijk in te voeren.

Kamerstuk 2002-2003, 28681, nr. 1-2, Tweede Kamer

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (VIII) voor het jaar 2003; Brief staatssecretaris inzake tijdschema behandeling (nog in te dienen) wetsvoorstel over kwaliteitstoets voor alle nieuwe opleidingen hoger onderwijs

In de brief vraagt staatssecretaris Nijs (OCW) de Tweede Kamer om het (nog in te dienen) wetsvoorstel over kwaliteitstoets voor alle nieuwe opleidingen in het hoger onderwijs van zowel bekostigde als aangewezen instellingen te behandelen op een dusdanig tijdstip

dat inwerkingtreding vóór 1 maart 2003 mogelijk is.

Het wetsvoorstel regelt dat genoemde opleidingen op zo kort mogelijke termijn moeten ondergaan:

- een kwaliteitstoets van het accreditatieorgaan (de Nederlandse Accreditatie Organisatie, N.A.O.);
- een doelmatigheidstoets van de minister.

Deze verplichting kan dan ingaan met ingang van het studiejaar 2004-2005.

Kamerstuk 2002-2003, 28600 VIII, nr. 71, Tweede Kamer

Colofon:

Informatieblad van de HBO-raad, vereniging van hogescholen. Verschijnt negen keer per jaar.

Uitgever

In- en externe communicatie

HBO-raad

Postbus 123

2501 CC Den Haag

Telefoon: 070 312 21 21

Fax: 070 312 21 00

e-mail: post@hbo-raad.nl

internet: <http://www.hbo-raad.nl>

Abonnementenadministratie

Ingrid Isrie

Abonnementstarieven

€ 26,75 per studiejaar, indien verzendadres ongelijk is aan het factuuradres € 33,20.

Zonder schriftelijke opzegging voor 1 augustus van het jaar, wordt een abonnement automatisch voor één jaar verlengd.

Fotografie

Hans Stakelbeek

Druk

Koninklijke Van Gorcum BV, Assen

ISSN 0912-0113

